

Тетяна Пузійчук,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Олена Мірошниченко,

докторка психологічних наук,
професорка кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГО-КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ**

Психолого-корекційна робота з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку є важливим напрямом сучасної спеціальної та інклюзивної освіти, що ґрунтується на принципах гуманізму, розвитку особистісного потенціалу й поваги до індивідуальних можливостей кожної дитини. Така діяльність спрямована не лише на подолання окремих труднощів навчання чи поведінки, а передусім на гармонійний розвиток пізнавальної, емоційної, мовленнєвої, вольової та соціальної сфер особистості, формування у дитини позитивного образу «Я» і впевненості у власних силах. Молодший шкільний вік є надзвичайно сенситивним періодом у розвитку дитини: саме в цей час закладаються основи пізнавальної діяльності, самооцінки, мотивації до навчання, соціальної взаємодії. Тому теоретичні засади психолого-корекційної допомоги у цей період мають вирішальне значення для формування особистісної зрілості й подальшої соціальної інтеграції дитини з порушенням інтелектуального розвитку.

Сучасна теорія психолого-корекційної роботи спирається на діяльнісний, особистісно орієнтований та соціокультурний підходи, розроблені у працях українських учених – Григорія Костюка, Івана Беха, Оксани Савченко, Валентина Синьова, Наталії Чепелевої, а також на адаптовані положення світових концепцій розвитку дитини, що наголошують на ролі соціального середовища, емоційної підтримки та взаємодії у формуванні вищих психічних функцій. Ці підходи визначають, що розвиток дитини з інтелектуальними порушеннями відбувається не лише через навчання, а й через спільну діяльність, взаємодію з педагогами, батьками, однолітками, через власну активність у пізнанні світу. Саме тому психолого-корекційна робота має бути не пасивним процесом «виправлення» недоліків, а динамічним процесом розвитку – формування нових способів діяльності, саморегуляції, мислення та емоційного реагування [3, с. 82].

Діти молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями відзначаються специфічними особливостями пізнавальної діяльності: у них спостерігається повільний темп засвоєння інформації, труднощі в узагальненні, аналізі, порівнянні, слабка довільна увага, недостатній обсяг пам'яті, обмежений словниковий запас, а також труднощі у мовленнєвому та емоційному самовираженні. Психолого-корекційна робота має враховувати ці особливості, створюючи умови для активного стимулювання пізнавальних процесів. У системі завдань корекційно-розвивальної діяльності пріоритетними є розвиток сприймання, мислення, пам'яті, уваги, формування навчальної мотивації,

розвиток мовлення, емоційної стабільності, комунікативної компетентності та соціальної поведінки. Не менш важливим завданням є формування у дітей здатності до саморегуляції, контролю поведінки, доведення розпочатої справи до завершення, що стає основою майбутньої навчальної успішності.

У теоретичному аспекті психолого-корекційна робота базується на принципах системності, індивідуалізації, доступності, повторюваності, послідовності та інтеграції. Її ефективність забезпечується через урахування зони найближчого розвитку дитини, тобто поступове ускладнення завдань від рівня допомоги дорослого до рівня самостійного виконання. Важливо, щоб корекційний процес був наповнений позитивними емоціями, спирався на віру у потенціал дитини, її здатність до успіху. Тому значна увага приділяється формуванню мотиваційно-емоційної сфери, почуття впевненості, подоланню тривожності й страху перед помилками.

Провідною формою психолого-корекційної діяльності у молодшому шкільному віці є гра. Саме гра, як природна діяльність дитини, забезпечує її активне включення у процес навчання, стимулює мислення, уяву, емоційне вираження та комунікацію [2, с. 33]. Ігрові методи дозволяють непомітно для дитини коригувати її поведінку, розвивати когнітивну сферу, сприяти адаптації до шкільного середовища. У практиці застосовуються дидактичні, рольові, сюжетно-рухливі ігри, вправи на розвиток сенсорики, логічного мислення, дрібної моторики, уваги, мовлення. Високої ефективності досягають заняття, які поєднують гру з елементами арт-терапії, казкотерапії, музикотерапії, драматизації, лялькотерапії та піскової терапії. Такі методи допомагають дитині виражати емоції, долати внутрішні конфлікти, навчатися співпереживанню, розвивати уяву, фантазію й здатність до самовираження [4, с. 10].

Суттєвим аспектом теоретичних засад психолого-корекційної роботи є міждисциплінарна взаємодія фахівців – практичного психолога, учителя-дефектолога, логопеда, соціального педагога та класного керівника. Такий підхід забезпечує цілісне бачення розвитку дитини, дозволяє об'єднати педагогічні, психологічні та соціальні зусилля в єдину систему підтримки. Важливо, щоб робота фахівців була узгодженою, спільно планувалася і передбачала регулярний обмін спостереженнями та результатами. Не менш значущою є взаємодія з родиною, адже саме сімейне середовище може або посилювати, або нівелювати результати професійної допомоги. Батьки мають стати активними партнерами у процесі розвитку дитини, а не лише спостерігачами. Для цього необхідно проводити просвітницькі заходи, консультації, тренінги для батьків, формуючи у них усвідомлення ролі підтримки, прийняття й емоційної безпеки у вихованні дитини з особливими освітніми потребами.

Важливою складовою сучасної психолого-корекційної роботи є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Інтерактивні навчальні програми, мультимедійні засоби, комп'ютерні ігри розвивального характеру сприяють формуванню інтересу до навчання, розвивають увагу, пам'ять, логіку, сприймання. Однак застосування цифрових засобів повинно бути дозованим і цілеспрямованим, спрямованим не на заміну живого спілкування, а на його доповнення [1, с. 29]. Ефективність таких технологій зростає за умови їх інтеграції у традиційні форми занять, коли віртуальні образи поєднуються з реальними діями, елементами руху, творчості та мовленнєвої активності.

Теоретичне осмислення психолого-корекційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку дозволяє стверджувати, що її основною метою є не стільки усунення відхилень, скільки розвиток особистісного потенціалу дитини, її соціальної компетентності, здатності до

саморегуляції та адаптації у колективі [5, с. 29]. Успішність цієї діяльності визначається системністю, тривалістю, наступністю та позитивною взаємодією всіх суб'єктів освітнього процесу. Корекційна діяльність повинна бути органічно вплетена у структуру навчально-виховного процесу, забезпечуючи єдність навчання, виховання і розвитку.

Отже, теоретичні основи психолого-корекційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку становлять цілісну систему знань, принципів, закономірностей і підходів, спрямованих на всебічний розвиток дитини, активізацію її пізнавальної діяльності, розкриття творчого потенціалу, формування емоційної рівноваженості та соціальної зрілості. Вони визначають гуманістичну спрямованість усієї роботи з дітьми, підкреслюючи, що кожна дитина — це унікальна особистість, здатна до розвитку, навчання і досягнення успіху за умови своєчасної, науково обґрунтованої, індивідуально орієнтованої підтримки. Саме така концепція психолого-корекційної діяльності відповідає сучасним вимогам інклюзивної освіти й створює передумови для формування щасливої, соціально адаптованої, духовно зрілої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусишин А. Психолого-педагогічні засади корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020.
2. Гаврилова, Н. Теоретичні та методичні основи психолого-педагогічної допомоги дітям із порушеннями інтелектуального розвитку. *Психологічні науки: реалії та перспективи*. № 2. 2021, С. 45–53.
3. Колупаєва А. Сучасні підходи до інклюзивної та корекційно-розвивальної освіти дітей з інтелектуальними порушеннями. *Інклюзивна освіта в Україні: виклики, досвід, перспективи*. Київ : Педагогічна думка, 2022.
4. Литвин О. Психолого-корекційний супровід молодших школярів з інтелектуальними порушеннями: інноваційні технології роботи. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 4, 2023, С. 67–75.
5. Мартиненко. І. Психологічна підтримка дитини з особливими освітніми потребами: сучасні стратегії та практики. Київ : Центр педагогічних інновацій, 2024.